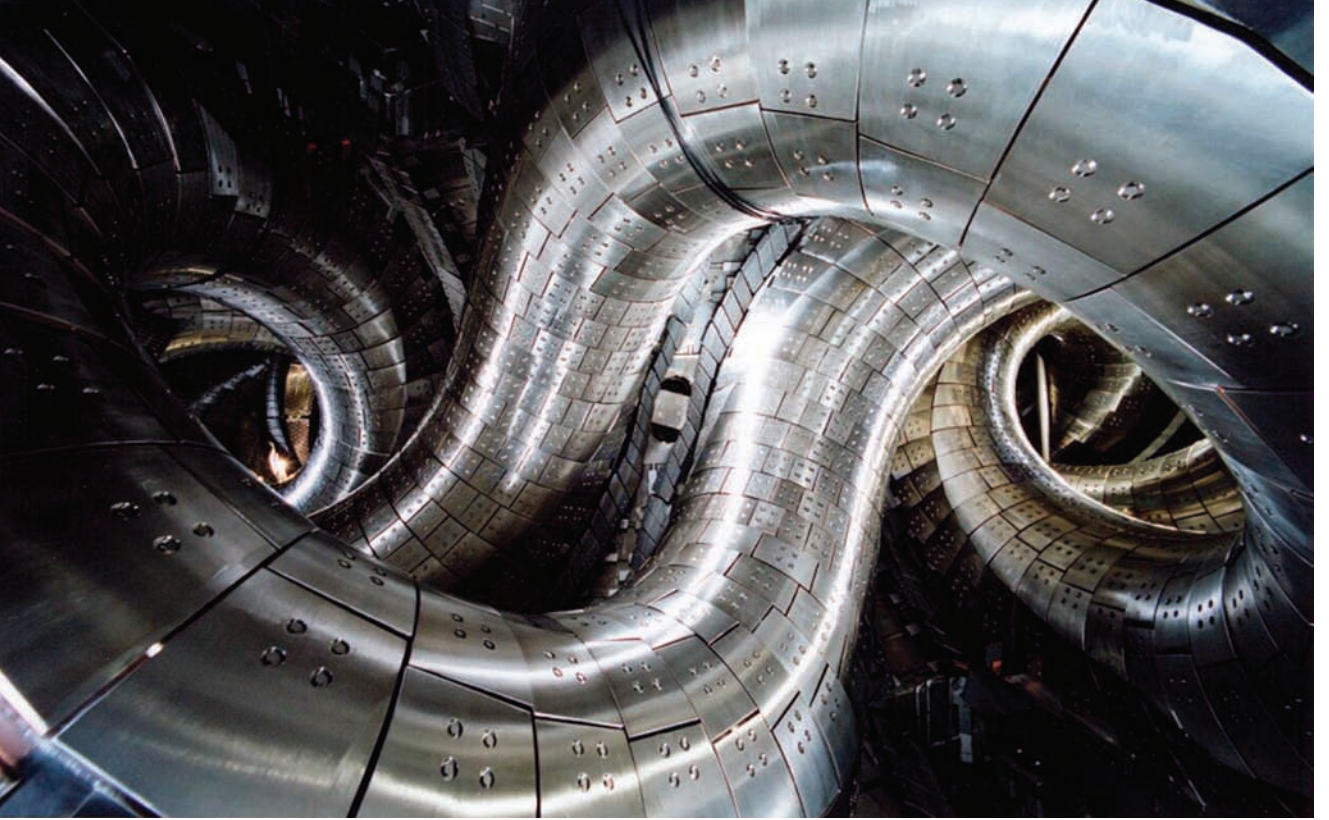


BİLİMSEL BAHİSLER



2020'ye kadar "Her Şeyin Kuramı"nın Nobel Ödülü kazanacağına dair, 2000 dolarına bahse var mısınız? 1600'de Kepler'in, Mars'ın yörünge formülünü sekiz gün içinde tamamlayabileceği üzerine iddiaya girip kaybettiğini biliyor muydunuz? Gerçekte o formülü yazması tam beş yılını aldı. Peki, çağımızın önde gelen fizikçisi Stephen Hawking'in karadelikler ve parçacıklara ilişkin girdiği iddialarda bugüne değin yüzlerce dolar, bir tişört ve Penthouse dergisi aboneliği kaybettiğini tahmin edebilir miydiniz? CERN'de yapılan deneylerle ilgili olarak Hawking'in adı geçtiğimiz günlerde bir kez daha medyada duyuldu. Hawking bu kez Higgs bozonunun bulunamayacağına ilişkin iddiaya girdi. Ancak bilimsel bahisler bunlarla bitmiyor.

At yarışları, futbol maçları, şans oyunları derken bahis sürekli yaşamımızın içinde. Oynansa da oynamasa da sonuçları merak edilen karşılaşmalar, yarışmalar ve oyunlardan para kazanıp köşeyi dönme düşüncesi hep var. Tüm bu alışlagelmiş bahis oynama biçimlerinin dışında birçok bilim insanının,

araştırmacının ya da teknoloji alanında söz sahibi kimsenin de birbiriyle gelecekte olabilecek bilimsel yenilik ve olgular için bahse tuttuğunu düşünmüş müydünüz? Hatta bunun için bir vakıf kurulduğunu ve İnternet üzerinden bir öngörüle bulunabileceği ya da var olan öngörüler üzerine bahse gire-

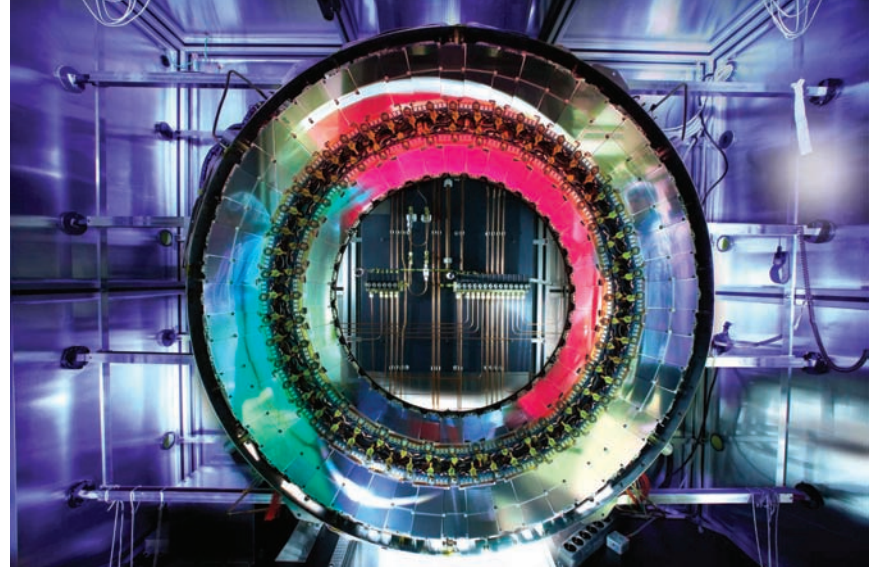
bileceğinizi? Ancak bir konuda sizi uyaralım. Bu siteler üzerinden oynayacağınız bahislerden para kazanmayı ummayın. Daha çok gelecekte olacak bir olay ya da olguyu bilmeniz, öngörme yetiniz ve haklı çıkmanız size yetmeli; çünkü bir bahsi kazandığımızda üzerine bahse girilen para sizin seçeceğiniz

bir vakfa ya da derneğe bağışlanıyor. Sizin anlayacağınız bilim insanları para kazanın değil, giriştikleri bu bahislerin gelirlerini toplumsal amaçlar için kullanmanın bir yolunu bulmuşlar. Tek dertleri ise birbirlerinden daha akıllı olduklarını bir de bu yolla göstermek!

Uzun Şimdi Vakfı'nın (Long Now Foundation) İnternet sitesinde öngörülerde bulunup, bahis oynayabilirsiniz. Üzerine tahmin yapacağınız ve iddiaya koyacağınız durumun oluşması için en az iki yıllık bir süre belirlenmiş, iki yıldan önce gerçekleşecek öngörüler sayfada yer almıyor. Ancak öngörünüzün olacağı zaman konusunda bir sınırlama getirilmemiş: Yüzyıl ya da bin yıl ötesi için öngörülebilir ya da var olan öngörüler üzerine bahse girebilirsiniz. Öngörünün ve bahsin konusu toplumsal ya da bilimsel açıdan önemli olmalıdır. Toplumun yapısını, yaşayış biçimini etkileyecek, değiştirecek ya da bilimsel açıdan bir yeniliğin ya da bir keşfin bulunması gibi örnekler olabilir. Konu ciddi olabileceği gibi saçma ve ilginç de olabilir.

Öngörülebilir bulunanlar ya da bir öngörünün yanında ya da karşısında yer alanlar, öngörülerinin konusunun ne açıdan önemli olduğu ve neden kendilerinin haklı çıkacağı üzerine bir açıklama yapmak zorundalar. Bunun amacı burada yer alan öngörülerin kuru birer tahmin olmasını önlemek ve öngörülebilir bulunan kişilerin dünyanın nasıl ilerleyeceği üzerine bir kuram ortaya atmasını sağlamak olarak düşünülebilir. Bahse girilen öngörüler sonuçlandırıldığında da ortaya konan savın gerçeklikle ne kadar ve nasıl örtüştüğü üzerine bir inceleme yapılıyor. Amaç bir öngörünün nasıl oluştuğunu ve o zamanki toplumsal düşünce biçimini incelemek olarak görülebilir.

Bir öngörünüzü yayımlamak istediğinizde bunun için 50 dolar veriyorsunuz. Öngörünüz gerçekleşeceği zamana kadar sayfada kalıyor ve bunun üzerine yapılan tartışma ve düşünceler de sayfada yer alıyor. Bahis oynamak istiyorsanız, sayfaya üye olmanız gerekiyor. Üyelik bedava ancak tek bir bahis oynama hakkınız var. Adınız ve seçiminiz o öngörünün ayrılmaz bir parçası haline geleceği için gerçek adınızla üye olmanız bekleniyor. İleride düşüncenizi ve oyunuzu değiştiremeyeceğiniz için hangi tarafı seçeceğinizi ko-



nusunda iyice düşünmelisiniz. Sahte adla kullanılan oylar kayıtlardan çıkarılıyor ve o kişinin sayfayı kullanmasının önüne geçilmeye çalışılacağı bildiriliyor. Üye olduktan sonra istediğiniz öngörüyle ilgili düşüncelerinizi paylaşabilir ve öteki kullanıcılarla konu üzerinde tartışabilirsiniz. Bu tartışma listeleri siteyi ziyaret eden herkese açık. Bu tartışmaların, gelecekte olacak olgu ve olaylar üzerine günümüzdeki düşünce biçimi ve yapısı hakkında, ileride tarihsel bir kayıt oluşturacağı açık. Aslında tüm bunlar büyük çocukların çalıştıkları ya da ilgilendikleri konular üzerine iddiaya girmeleri olarak tanımlanabilir.

Herhangi bir öngörü bir bahis olabilir. Bunun için bir öngörünün karşısına başka bir öngörüyle çıkmalı ve gerekçeler sunulmalıdır. Ancak bu karşı öngörü, ilk öngörülebilir bulunan tarafından kabul edilmedikçe bir bahis oluş-



muyor. Bahsin oluşması için her iki tarafın da bahse konu olan para üzerinde anlaşması gerekiyor. Vakfın İnternet sayfasında bir bahse yatırılacak en düşük para 200 dolar olarak belirlenmiş. Ancak üst sınır konusunda bir sınırlama yok. Söz konusu para Vakfa yapılan bir bağış olarak kabul ediliyor ve bahis oluştuğunda para vergileriyle birlikte Vakfa ödeniyor. Para uzun vadeli bir yatırım olarak değerlendiriliyor ve buradan elde edilen faizlerin yarısıyla vakfın harcamaları karşılanırken bahsin son bulmasıyla birlikte geri kalan faiz bahis parasıyla birlikte bahsi kazanan kişinin seçtiği bir vakıf ya da derneğe ödeniyor.

Burada girilen bahisler, kazanmak ya da kaybetmek üzerine kurulu. Beraberlik diye bir seçenek yok. Bahsi sonlandıracak olgu ya da olayın oluşmasıyla (veya sürenin birmesiyle) birlikte kimin kazandığı konusundaki karar; bahse tutuşan tarafların -eğer hayattalarsa- anlaşmasıyla veriliyor. Anlaşma sağlanamazsa, kararı Vakıf veriyor. Sonuç herkese açıklanıyor ve tartışmaya açılıyor.

Parayı alacak olan vakıf ya da dernek, Uzun Şimdi Vakfı'nın ABD'de olmasından dolayı ABD Gelirler Dairesi tarafından onaylanmış olmalı. Ancak yabancı vakıf ya da dernekler de seçilebiliyor. Kazanan kişinin seçtiği dernek ya da vakıf ortadan kalkmışsa ya da etkinlikleri belirgin bir şekilde değişmişse, kazanan kişi başka bir derneğe seçebiliyor. Eğer kazanan taraf artık yaşamıyorsa, Uzun Şimdi Vakfı o kişinin amaçları doğrultusunda bir başka vakıf ya da derneği seçerek paranın on-



lara devredilmesini sağlıyor. Tüm bu anlatılanlardan bu İnternet sayfasında tutuşulan bahislerin kumar amacı gütmeyeceği, toplumsal bir yarar sağlamak için yapıldığı izlenimine varılıyor.

İnternet sitesindeki tartışmalardan birini yakından incelemek için 2003'te yapılmış bir öngörüü seçtik. Öngörü şöyle: "2060 yılında dünya nüfusu günümüzdekinden (2003) daha az olacaktır."

Uzun Şimdi Vakfı kurucularından Kevin Kelly'nin ortaya attığı bu öngörü henüz bir bahse dönüşmemiş. Site-deki listede bu konu üzerine 447 kişi görüş bildirmiş. Bunların 202'si Kelly'nin görüşüne katılıyor; 245 kişi de karşıt görüşte. Bir de bu bahsin çok ortada olduğunu ve her iki tarafın da kazanabileceğini düşünenler bulunuyor.

Kelly öngörüsünün arkasındaki nedenleri şu şekilde sıralıyor:

"Büyük ailelerden küçük ailelere geçilmesinin en önemli nedenleri iletişim teknolojisi ve eğitimidir. Bunlar yerlerine oturdukça doğum oranlarının düşüşü demografi uzmanlarının beklentilerinden daha erken gerçekleşir; ve bunlar daha kalıcıdır.

Dünyanın nüfus tahmini üzerine yapılan hesaplar küreselleşmenin temel rolünü işin içine katmıyor.

Dünya nüfusu en üst düzeyine resmi öngörülerden çok daha önce ulaşacak ve sonra hızlı bir düşüşe geçecektir."

Bu öngörü üzerine yapılan tartışmalar nüfus artışı ve azalışı üzerine yoğunlaşıyor. Ama toplumsal olaylar ve olguların yanında teknolojik gelişmelerin, doğa olaylarının ve dünyayı etkisi altına alan ya da alması beklenen birtakım hareketlerin de bu öngöründe etkili olacağı konusunda da hararetli tartışmalar var.

Kelly'nin düşüncelerini paylaşanların ileri sürdüğü nedenler arasında küresel ısınma nedeniyle ortaya çıkacak uluslararası bir salgın, bu salgının 96 saat içinde birçok yere yayılabileceği, nükleer ya da biyolojik savaşlar, doğal afetler, gıda, enerji ve su gibi kaynakların azalması nedeniyle oluşacak krizler de var. Öte yandan karşı çıkanlar da

eğitim ve refahın artması nedeniyle nüfusun artma eğilimine girdiğini, teknolojik gelişmelerin daha çok insana yaşam olanağı sağladığını ve yaşam kalitesinin artması nedeniyle insan ömrünün uzadığını, doğurganlığın düşmeyeceğini, Çin'de nüfus artışına karşı alınan önlemlerinin bir işe yaramadığını ve Çin'de nüfusun hâlâ artmayı sürdürdüğünü ve uzun vadeli planlama yapabilen bir tür olmadığımız gibi kimi karşı düşünceler ileri sürüyor.

Tüm bu tartışmaların ortasında Kelly, Birleşmiş Milletler'in (BM) 2300 yılındaki dünya nüfusu üzerine hazırlanan raporuna gönderme yapıyor. BM'nin raporunda dört senaryo oluşturulmuş. Bunlardan ilkinde küresel do-



DÜŞLENEN GELİŞME	EVET DİYEN	HAYIR DİYEN	OYNANAN TUTAR
2029'a kadar bir bilgisayar ya da robot, turing testini geçmiş olacak.	Ray Kurzweil	Mitchell Kapor	20.000 \$
2030'da yolcu uçakları pilotsuz uçuyor olacak.	Craig Mundie	Eric Schmidt	2000 \$
2012'de Rusya dünyanın yazılım sektörü lideri olacak.	Ester Dyson	Bill Campbell	10.000 \$
Günün birinde evrenin genişlemesi duracak.	Danny Hillis	Nathan Myhrvold	5000 \$
2050'ye kadar uzaydan ilk zeki yaşam sinyallerini almış olacağız.	Paul Hawken	Henüz Yok	2000 \$
2000 doğumlu en az bir kişi 2150'de hâlâ yaşıyor olacak.	Peter Schwartz	Melody Haller	2000 \$
2020'ye kadar "Her Şeyin Kuramı" Nobel Fizik Ödülü'nü alacak.	Henüz Yok	John Horgan	2000 \$
2012'de yazılım şirketlerinin kârının çoğu, cezalardan gelecek.	Henüz Yok	Marc S. Sokol	2000 \$
2020'de Ay'a yolculuk biletleri ilgilenen herkese satılıyor olacak.	Hemant Sharma	Henüz Yok	3000 \$

ğum oranı ölüm oranının biraz üstünde. Öteki iki senaryo artış olmayan bir öngöründe bulunurken son senaryo nüfusun azalması üzerine kurulu. BM'nin raporundaki bu son senaryoya göre 2075'te nüfus şimdikinden (2003) daha az olacak. Raporda doğum oranı 1,85'e indikten sonra yeniden bir yükselişin başlayacağı ileri sürülüyor. Kelly bu artışta ortaya çıkarabilecek toplumsal herhangi bir değişimin olmayacağını ileri sürerek öngörüsünde hâlâ haklı olduğunu söylüyor. Kelly'nin bu iddialarına, başarılı demograf Joel Cohen'in *Science* dergisinde yayımlanan makalesiyle karşılık verilmiş. Makalede 2050'de dünya nüfusunun 2-4 milyar artacağı ve bu artışta uluslararası göç ve değişen aile yapısının etkili olacağı belirtiliyor. Her iki tarafın da güvendiği ve öne sürdüğü güçlü dayanakları bulunuyor.

Bu öngörüye ilişkin farklı düşünenler de var. Onlar bu öngörünün iyi niyetli bir görüş olduğunu, nüfusun azalmasının tüm insanlık için yararlı olacağını ancak öngöründe kimin kaybedip kimin kazanacağı konusunda işin ucunun açık olduğunu hatta çok küçük bir farkla sonuçlanacağını söylüyorlar.

Bu bilimsel öngörülerini ileri sürenler ve bahse tutuşan kişiler kendi konularında başarılı bilim insanları ya da şirket yöneticileri. Bu aslında çok da şaşırtıcı değil, çünkü her bilim insanının ve özellikle de teknolojiyle uğraşan kişilerin dünyanın gidişatı konusunda bir öngörüsü olması beklenir. Vakfın İnternet sayfasında da çeşitli konularda bahislere tutuşmuş, değişik öngörülerde bulunmuş birçok bilim insanı ve şirket yöneticisi görülüyor. İnternet tarayıcısı Firefox'u geliştiren Mozilla Vakfı kurucularından Mitchell Kapor, optik karakter tanımlama ve konuşma teknolojileri üzerine olan çalışmalarıyla bilinen Ray Kurzweil, dünyanın en zen-

gin insanlarından biri olan borsacı Warren Buffett, modern klasik müzik ve elektronik müziğin öncülerinden olan yapımcı, müzisyen Brian Eno gibi adların bu İnternet sitesinde bahse giriştiğini ve hatta bazılarının kazandığını söyleyebiliriz.

Sitede öngöründe bulunmuş iki Türk girişimci de görülüyor. Bilgisayar sektöründe çalışan ve ABD'de yaşayan bu girişimcilerden biri Emre Sokullu. Sokullu "2050'ye kadar dünya üzerinde en azından bir ototrofik kişinin yaşayacağını" öne sürüyor. Onun öngörüsünün dayanağı şöyle: "Beslenme alışkanlıkları değişiyor. Birçok vejetaryen bunu inançları doğrultusunda seçmiştir: Yaşamın ne kadar değerli olduğunu biliyorlar ve hayvanları öldürmek istemiyorlar. Teknolojimiz hayvanları öldürmeden yaşamamıza olanak sağlıyor. Tadı neredeyse et gibi olan ve besin değerleri etle aynı vejetaryen yiyecekler üretebiliyoruz. Zaman içinde yemek için hayvan öldürmenin kölelik ve sömürgecilikten bir farkı olmadığını göreceğiz ve geçmişimizden utanç duyacağız. Bundan sonraki adım ototrofik olmak olacak. Bitkileri öldürmenin de günah olduğunu anlayacağız! Teknoloji buna elverdikçe bitkiler gibi bedenlerimize klorofil enjekte etmeye başlayacağız ve tıpkı bitkiler gibi güneş enerjisini kullanarak enerji üreteceğiz. Bu, bize hiçbir şeyi öldürmeden yaşama ola-



nağı sağlayacak; bu da harika olacak" diyor. Üstüne üstlük bu öngörüsünü başka bir iddiayla da tamamlıyor, Sokullu: "Eğer hiç kimse olmazsa, benim böyle olacağımı bilin."

Henüz bir bahse girilmemiş olsa da 75 kişinin tartıştığı bu ilginç öngörü üzerine Emre Sokullu'nun tarafını tutan yalnızca beş kişi var. Geri kalan 70 kişi bunun olanaksız olduğunu düşünüyor.

İkinci Türk Barış Karadoğan'ın öngörüsüyse daha farklı. O, 2036'ya kadar ABD'de en az bir kişinin 150 kişinin babası olacağını ileri sürüyor.

Sitedeki bahisler aslında çok da büyük paralar üzerinden oynanmıyor. 200-400 dolar üzerinden oynanan birçok bahis var. 1000-2000 dolarlık bahisler de görülüyor. En büyük bahsi 1.000.000 dolarla dünyanın en zengin adamlarından Warren Buffett oynamış durumda.

Gelecek konusunda aslında tüm devletlerin, şirketlerin hatta bireyler olarak bizlerin birtakım öngörülerde bulunmamız ve onlara göre bir konum almamız yaşamın gereklerinden biri. Devletler ya da kurumlar birçok analiz yaparak politika geliştiriyor ve plan yapıyorsa da gelecek belirsizliğini hâlâ koruyor. Aslında tüm bu öngöründe bulunma ve bahis oynamanın temelinde de bu belirsizlik var. Bilimsel konulardaki bu tartışma ve bahislerin büyük bilim insanları ve şirket yöneticileri arasında bile olması da insanın kendisini haklı çıkarma isteğinin bir yansıması olarak değerlendirilmeli. Sonuç itibarıyla "ben kazandım, daha iyi tahmin ettim" demenin mutluluğu bir başka. Yoksa, değil mi?

Özgür Tek

Kaynak: <http://www.longbets.org>